

Agata Chudzicka

"Psychologiczne pułapki oceniania i podejmowania decyzji", Tadeusz Tyszka, Gdańsk 1999 : [recenzja]

Chowanna 1, 64-65

2001

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

„Chowanna”	Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego	Katowice 2001	R. XLIV (LVI)	T. 1 (16)	s. 64–65
------------	--	---------------	------------------	--------------	----------

RECENZJE

Tadeusz Tyszka:
Psychologiczne pułapki oceniania
i podejmowania decyzji
Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne
Gdańsk 1999

Książka Tadeusza Tyszki podejmuje tematykę błędów w szeroko rozumianym ocenianiu. Autor przedstawia przykłady zjawisk, odwołując się do różnych dziedzin życia oraz do badań psychologicznych, zaliczanych już do klasyki psychologii społecznej i poznawczej, jak i do mniej znanych lub zupełnie nieznanymi badań. Liczne cytaty oraz anegdoty czynią książkę interesującą dla czytelnika i dobrze ilustrują omawiane treści.

Wszystkie przedstawione w książce przykłady ukazują niedoskonałości w formułowaniu ocen, które, jak podkreśla w przedmowie sam autor, są powszechne i tak znaczne, że nie zawsze możemy je korygować czy w jakikolwiek sposób na nie wpływać. Sądzę, że po przeczytaniu książki nasza wiedza na temat przyczyn występowania owych błędów stanie się jednak znacznie szersza, a przede wszystkim wzrośnie świadomość ich istnienia.

Odbiorcami książki są ludzie zainteresowani zjawiskami z zakresu psychologii — procesy bowiem dokonywania oceny, formułowania opinii oraz podejmowania decyzji są powszechne i odbywają się na różnych płaszczyznach działalności człowieka, w jego życiu prywatnym i zawodowym. Omawiana lektura adresowana jest więc do szerokiego kręgu czytelników.

W pierwszych rozdziałach pracy autor przedstawia następujące zagadnienia: kwestię rozbieżności ocen i przegląd typowych zniekształceń w ocenianiu, wpływ emocji na ocenę, społeczny kontekst oceniania (zjawisko konformizmu i myślenia grupowego), manipulowanie ocenami ludzi, znaczenie kontekstu i wcześniejszych opinii dla formułowanej oceny (uporczywe trwanie przy raz ustalonej ocenie, uprzedzenia, stronniczość). W książce omówione zostały również rodzaje procedur tworzenia ocen złożonych i kwestie ich trafności (procedura kliniczna — oparta na ocenie wielu kryteriów czy aspektów zjawiska, i procedura zewnętrzna — polegająca na dodaniu składowych ocen). Autor przedstawia także przyczyny niechęci do formułowania ocen na podstawie bardziej trafnej procedury zewnętrznej.

Dalsze części pracy poświęcone są złudzeniom w ocenie szansy wystąpienia danego zjawiska, temu, co wpływa na niedocenywanie bądź wyolbrzymianie tej szansy, i przyczynom różnych błędów temu towarzyszących, ocenie zależności między cechami oraz takim błędowi w opiniowaniu własnej wiedzy, jak np. nadmierna pewność siebie. Autor udowadnia też negatywny wpływ zarówno przekonania *ex post* o wysokim prawdopodobieństwie zaistnienia pewnych faktów, jak i posiadanej wiedzy na treść formułowanych przez człowieka ocen.

W kolejnych rozdziałach poruszono temat zniekształcającego oddziaływania pragnień na subiektywne przekonania (tzw. myślenie życzeniowe, zjawisko samooszukiwania się i tendencja do redukcjonowania dysonansu poznawczego) oraz zjawiska samospełniającego się proroctwa.

Ostatnią część książki stanowi rozdział dedykowany studentom. Opisuje on techniki pozyskiwania opinii od ludzi i techniki skalowania. Treści tu zawarte mogą być zatem wielce przydatne tym, którzy zainteresowani są badaniem ocen formułowanych przez innych — konsumentów, wyborców czy ekspertów (np. w badaniach marketingowych, ekonomicznych, w badaniach opinii publicznej, w badaniach psychologicznych czy socjologicznych).

Dużym walorem recenzowanej pracy jest obszerny i staranny dobór literatury, która zawiera wiele znaczących pozycji światowego dorobku w dziedzinie badań psychologicznej problematyki oceniania.

Wydaje się, że książka wzbudzi duże zainteresowanie zarówno wśród psychologów, jak i specjalistów zajmujących się profesjonalnie ocenianiem np. nauczycieli, sędziów czy ludzi sporządzających różnorakie ekspertyzy, których podstawą jest ocena. Im właśnie szczególnie potrzebna jest wiedza na temat prawidłowości, jakim mogą podlegać, wydając opinie na temat innych i wyroki. Książka Tadeusza Tyszki może być szczególnie interesującą pozycją także dla badaczy cudzych ocen i opinii.